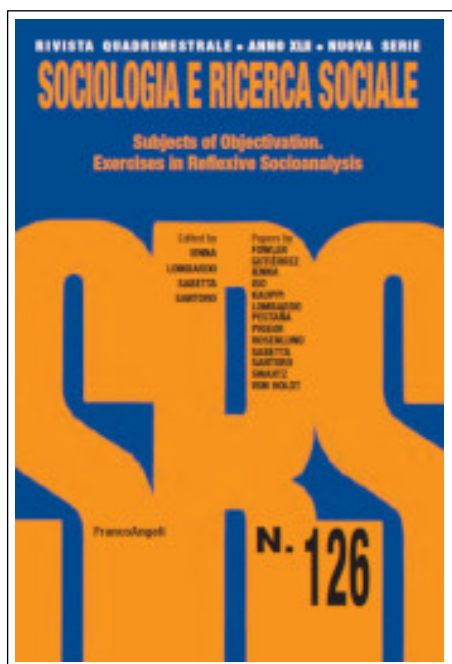

Komparativ og kollektiv socioanalyse

Anmeldelse af Carsten Sestoft

Man kunne stille det lidt kætterske spørgsmål, hvad sådan en samling svar på fem enkle spørgsmål egentlig er godt for – kættersk, når vi nu har bedt en række dygtige og travle folk om at skrive noget og selv brugt lidt tid på at indsamle, redigere og reflektere over dem. I redaktionen synes vi, at det giver mening på mange måder. Her vil jeg koncentrere mig om en enkelt personlig grund, og derfor vil jeg tale i eget navn. Den er, at de giver mulighed for en kollektiv socioanalyse, som kan være befriende, fordi den giver mulighed for at forstå sig selv gennem en komparativ objektivisering. Samlingen af besvarelser giver adgang til en forståelse af modaliteterne i modtagelsen af et vigtigt samfundsvidenskabeligt forfatterskab for flere kohorter i mange discipliner. Man kan møde Bourdieus værk på egen hånd eller gennem en begavet formidler, man kan møde det på sin universitetsuddannelse, i forskeruddannelsen, eller som fastansat forsker, man kan møde værket på fransk eller i oversættelse, som en

mirakuløs tiltale, der ændrer ens perspektiv på den sociale verden og en selv, eller som en pragmatisk værktøjskasse med forslag til, hvordan man også kunne løse sine forskningsmæssige problemer. Og alle disse modaliteter er varianter af ens eget møde med værk og metode. De er, som ens eget møde, særskilte tilfælde af det mulige. Samlingen af en relativt stor mængde erfaringer kan derfor bruges til en kollektivt funderet selvanalyse. Sådan en har selvfølgelig også sine patologiske varianter, eksempelvis når man sammenligner sig selv med summen af andres erfaringer, kunnen og viden og selvsagt kommer til kort, fordi man nu en gang kun er ét menneske, der i sagens natur kan udrette mindre end 20 andre til sammen. Ikke desto mindre er det netop en oplevet utilstrækkelighed, som en sådan samling tekster hjalp mig til at håndtere.

Sagen er, at jeg gennem mange år syntes, at jeg havde fået karrieremæssigt for lidt ud af mit møde med en flig af Bourdieu-miljøet i Paris. Det var ikke, fordi jeg ikke var blevet meget klogere af mit ophold i 1993-94, det frustrerende var mere, at det ikke lykkedes mig at oversætte det til en levedygtig position i Danmark, fx i form af en stilling på universitetet. Det bidrog velsagtens også til, at jeg senere helt opgav at blive forsker, om end der også indgik mange andre konjunkturer og kontekster i det. Der er ikke nogen, som er skyld i dette, og det er heller ikke et traume, blot en del af mit liv, som giver anledning til eftertanke indimellem. Her handler det tværtimod om at blive befriet for byrden af det nederlag, som det også kunne erfares som.

Teksterne, som befriede mig, er dog ikke dem i dette nummer af *Praktiske grunde*, men ni tekster, som det italienske sociologitidsskrift *Sociologia e ricerca sociale* udgav i sit nr. 126 fra 2021 med temaet "Subjects of Objectivation. Exercises in Reflexive Socioanalysis". Ligesom nærværende temanummer er der tale om svar på spørgsmål om mødet med Bourdieus værk, tekster, begreber, undersøgelser, person og miljø. Temanummeret har således stor affinitet til det survey, som nærværende udgave af *Praktiske Grunde* præsenterer. Ni forskere fra hele verden og af flere generationer (født mellem 1938 og 1980'erne) svarede på ni spørgsmål om, hvordan de mødte Bourdieus tanker, og eventuelt ham selv, om deres egen sociale baggrund, deres brug af Bourdieus værktøjskasse, deres forhold til deres hjemlige eller nationale sociologifelt osv. Der er fem europæiske forskere, heraf tre skandinaviske, som alle går på tværs af landegrænser (Lennart Rosenlund, Annick Prieur og Niilo Kauppi) plus en spanier (José Luis Moreno Pestaña) og en brite (Bridget Fowler). Resten af verden er dækket af fire forskere, en argentiner (Alicia B. Gutierrez), en sydafrikaner (Karl von Holdt), en japaner (Naoki Iso) og en amerikaner (David L. Swartz).

Det er ikke alle forfatterne, som har mødt Bourdieu, men på nær sydafrikanske Karl von Holdt, som blev introduceret til Bourdieus tekster af Michael Burawoy, har de alle været i miljøet omkring Bourdieu i Paris, mens han var i live eller efter hans død. Det er i sig selv en afgørende erfaring, en form for kapital med en magisk dimension.

Ud fra de meget forskellige beretninger om mødet med de videnskabelige tekster, forskningsprojekter, mennesker og miljøer på forskellige tidspunkter (dvs. historiske momenter) kan man kortlægge nogle af de afgørende træk ved et vellykket møde med mesteren og hans miljø. Set fra mit perspektiv som én, der var marginalt til stede i miljøet uden at møde Bourdieu selv i 1993-94, træder nogle træk ved møderne frem:

Det vigtigste træk er, hvor stor den sociologiske kapital er, som man har med. Det optimale for mødet er, at man er sociolog, dvs. har en certificeret og i praksis fungerende kapital af sociologiske kundskaber og metoder, og endnu bedre, at man behersker kvantitative metoder. Allerbedst er det, hvis man spiller ind i Bourdieus verden med undersøgelser, oversættelser eller autoritative introduktioner, som det fx er tilfældet for Rosenlund (Stavanger-undersøgelsen), Prieur (*Distinction*-oversættelsen til norsk i 1995) og Gutierrez, som havde skrevet en væsentlig introducerende bog om Bourdieu for det latinamerikanske område på spansk, som Bourdieu kunne læse. Lidt mere kompliceret går det for Fowler (primært kulturforsker med tidligere kulturmarxistisk perspektiv), Kauppi (som skrev sin meget ortodokse ph.d.-afhandling i Paris, men senere ikke helt kunne se sig i miljøet), Swartz, som ikke ønskede at blive alt for involveret i at være agent for Bourdieu for Nordamerika anno 1980, Pestaña som havde en aktivistisk åre, som ikke helt blev accepteret, og Iso, som fik at vide, at man ikke kunne skrive afhandling om Bourdieu på EHESS i Paris. Karl von Holdt kører ligesom sit eget løb. En dimension af dette kapitalspørgsmål er selvfølgelig også, om man som Kauppi har fået noget af sin uddannelse i Paris, eller om man fra starten er anerkendt som en selvstændig forsker som Rosenlund eller Prieur.

Et træk, som synes at forbinde alle de otte, som havde været i Paris, er i hvilken grad de kom fra og kunne vende tilbage til en professionel kontekst, hvor den i Paris-miljøet erhvervede kapital

af viden, færdigheder og kontakter fungerede som en kapital. Det var også en del af mit eget problem, men et, jeg vil lade ligge her.

Et tredje træk er sproget: Hvor godt er ens fransk? Det er der en historisk dimension i. Ved 1990ernes begyndelse var franskundskaber stadig vigtige for at kunne begå sig, og det gjaldt formentlig endnu mere, da Swartz studerede hos Georges Balandier på Sorbonne i starten af 1970erne, hvor han via dennes assistent Jean Bazin fik kontakt til Bourdieus seminar, som han siden fulgte i fire år. (Historien fortæller ikke noget om, hvor og hvordan denne søn af en farmer i Midtvesten havde lært så godt fransk.) I dag ville man muligvis kunne klare sig med engelsk, og endda have den fordel, at franskmændene ville være endnu mere på udebane end én selv, fordi magtbalancen i forskningsverdenen i den grad er forrykket til fordel for engelsk, at fransk nærmest er udraderet som internationalt forskningssprog.

Her kan man også betænke, at parisermiljøet selv har en historie, som deres tilbøjelighed til at modtage folk udefra hænger sammen med. Det var alt andet lige meget lettere at få adgang til Bourdieus seminar i 1970erne end det var i 1990erne. Muligheden for at modtage folk udefra, fx mere eller mindre fritsvævende studerende som Swartz i 1970erne (eller mig i 1990erne), afhang antagelig af balancen mellem miljøets interesse i at etablere internationale forbindelser (som også udgjorde en ressource i de feltinterne kampe i Frankrig) og de udefrakommendes interesse i at være del af miljøet.

Det er påfaldende, at flere af artiklernes forfattere lægger vægt på deres outsiderposition eller placering mellem flere forskellige sociale eller videnskabelige eller nationale verdener: Om det er signifikant, og hvad det betyder er uklart. Men det gælder Prieur, født i Frankrig, opvokset i Norge og med det meste af sociologikarrieren i Danmark, Rosenlund som svenskeren, der fik job i Norge på den ikke særligt prestigøse högskole i Stavanger og blev der, Kauppi, der som diplomatbarn havde gået i skole i Bruxelles, London og Helsinki og naturligt tog universitetsuddannelse i Paris, fordi forældrene dengang boede dér, eller Fowler, hvis families faldende bane medførte megen flytning, en vis fattigdom og marginalitet på grund af deres uudrydelige klassearv i form af deres "Queen's English" (dvs. det britiske overklassesprog, som ikke er geografisk eller klassemæssigt markeret, men af samme grund ret afvigende i Glasgow). Det er som om den særlige eksistentielle skæbne ikke at være helt hjemme nogen steder disponerer én for at synes om Bourdieu, som jo heller ikke havde noget enkelt forhold til den skole- og forskningsverden, som han var et produkt af: Det fremgår af hans autoanalyse i *Udkast til en selvanalyse*, at han til stadighed var på kant med skolen og gymnasiet, som Didier Eribon også bemærker for sit eget vedkommende i sin autoanalyse, *Retour à Reims* (2009).

Disse reflektive socioanalyser kan således læses i et komparativt perspektiv, og det vil også sige kollektivt perspektiv: Man kan konstruere en model for mulighedsbetingelserne for et succesfuldt møde med Bourdieuforskningens miljø, hvor den sociologiske kapital og position er den vigtigste dimension, sprogsprogsområdet den anden dimension og det historiske tidspunkt en tredje.

Den model har virket befriende på mig. Den gør det synligt, at min erfaring med at skrive speciale (magisterafhandling) i Paris i udkanten af Bourdieu-miljøet er en partikulær version af det mulige. Og når denne erfaring ikke helt bar frugt for mig på samme som for temanummerets bidragydere, var det ikke kun mit individuelle nederlag. Det var også den målbare usandsynlighed i at lykkes med forehavendet, som viser sig.

Det gik sådan for sig: Under min kones ophold i Konstanz for at skrive speciale i begyndelsen af 1990erne, boede hun i et kollektiv, som jeg naturligvis også besøgte. De andre beboere studerede bl.a. *Verwaltungswissenschaft* (statskundskab) og havde haft kurser i sociologi hos Franz Schultheis, som boede i den schweiziske naboby Kreuzlingen. På samme tid begyndte jeg at læse Bourdieu, og i vores diskussioner ved spisebordet i kollektivet kom vi til at tale om Bourdieu og sociologi og Franz Schultheis. På et tidspunkt, da jeg var ved at skulle skrive speciale, fik jeg hans

telefonnummer og aftalte et møde med ham på en café i Konstanz. Han anbefalede mig at kontakte Louis Pinto, som var den i Bourdieu-miljøet, som vidste mest om litteratur på det tidspunkt (Gisèle Sapiro, født samme år som mig, var dengang kun lige ved at påbegynde sin ph.d.-afhandling). Så skrev jeg til Louis Pinto, som venligt tog imod på sit kontor i Paris under et besøg i maj 1993. Jeg besluttede at følge hans seminar på EHESS fra efteråret som "auditeur libre", dvs. som legitimeret tilhører, men ikke indskrevet til at tage nogen grader. Mit fransk var relativt godt for en dansker, som kun havde lært det i gymnasiet og siden brugt det til primært læsning (fx alle de tre tusinde sider i Prousts *A la recherche du temps perdu* i 1987-88), men af samme grund var det meget bogligt, dvs. uden hverdagserfaring og mundtlighed. Og én ting er at være god til fransk for en dansker i Danmark, en helt anden er at mestre fransk i den franske kulturs centrum, især når man tilmed vil beskæftige sig med en sproglig virtuoso som forfatteren Georges Perec. Den største mangel var dog min næsten ikke-eksisterende sociologiske og filosofiske kapital, dels fordi jeg ingenting vidste om empiriske metoder, dels fordi mit kendskab til sociologiske grundtekster var meget begrænset. Tanken om at bruge uddannelsessystemet i Danmark eller Frankrig til at komplettere mine mangler var mig fremmed. Mit syn på universitetet var dengang at se det som en social ramme for anarkistisk og individuel videnstilegnelse. Måske en mere foretagsom og udadvendt person end mig kunne være lykkedes med at bygge bro til sociologi, men sociologi på Københavns Universitet var under rekonstruktion og genåbnede først i 1994 i en form, hvis vægt på kvantitative undersøgelser næppe gav plads til en tidligere litterat. Selv om mit speciale gav en foreløbig og noget uafklaret formulering af indsigter, som var ret solide, gav det mig ikke et ståsted for videre tilknytning til Paris eller en vej ind i dansk sociologi, som tilsyneladende også forekom mig så utænkelig, at jeg end ikke tænkte tanken. Forsøget på at skrive en artikel på fransk over specialet strandede på min ærefrygt for det franske sprog og over for *Actes de la recherche en sciences sociales*.

Når jeg så læser artiklerne i dette tidsskriftnummer, ser jeg, at mit projekt objektivt ikke var let: At jeg forsøgte at gøre noget, som jeg ikke havde den fornødne kapital til og heller ikke den fornødne hjemlige professionelle kontekst at vende tilbage til. Måske var det ikke ligefrem sammenligneligt med at bestige Mount Everest i sandaler og korte bukser, men udstyret var utilstrækkeligt, og min tålmodighed til at begynde forfra på et tilstrækkeligt lavt niveau for ringe. Reelt havde jeg jo brug for at være bedre funderet i filosofi og sociologi, som jeg brugte de følgende år på. Et bedre skriftligt fransk ville også have hjulpet. Jeg burde og kunne have gjort alt muligt anderledes, men jeg forsøgte, og det er jeg glad for, og jeg er også glad for at have læst de ni artikler i *Sociologia e ricerca sociale* nr. 126, som synliggør, at mit forsøg på at gribe chancen ikke havde nogen stor sandsynlighed for sig.